Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Collegia Ingolstandensia - Cod. Aug. pap. 104

Rath, Hieronymus Arnold

[Reichenau], 1598-1600

Liber III

urn:nbn:de:bsz:31-75977

Visual Library

Institutionum seu Elementorum D. Justiniani Sacratissimi Principis.

Liber Tertius.

Titulus Primus.

De Hereditatibus quae ab intestato deferuntur.

Cum duplex sit via deveniendi ad eas hereditates, ex testamento quia testamentaria dicitur, et ab intestato quia legitima, tam l. 3 et 8. ff. de petitione hereditatis et de priori quidem libro superiori satis dictum sit, quia scilicet et primo contingere debuerit fruitura ut quis moriatur ab intestato succeditur, quamdiu legitimus esse potest testamento l. quamdiu. ff. de R. J. recte nunc Imperator hoc lib. venit ad alteram. quanto (quis dicitur intestatus decedere!) intestatus decedere censeatur, dicit Imperator initio huius tituli, scilicet non intestatus non illum qui testamentum non fecit, facere tamen potuit, aut cuius testamentum factum aliquo casu viribus habere desiit, sed et qui omnino facere testamentum non potuit ut est impuberes furiosus p. l. 1. §. plane ff. de legitimis. Quo ordine ab intestato succedatur dicit Imperator § 1 huius, (quibus primum ab intestato hereditas defertur!) Primo scilicet venire suos heredes, qui scilicet in potestate fuerunt defuncti ut sunt filii, sive naturales sive adoptivi, sive primo sive sub ulteriori gradu, ut nepotes p. sive nati, sive adhuc posthumi, sive masculi sive foeminae

Sive ex masculis sive ex feminis descendentes, sive in ur-
be Romana sive capti fuerint ab hostib. sive ex iustis
nuptiis nati, sive per curiae dationem, ut subsequens [illegible]
legitimi fuerint facti dicto [illegible] et §. [illegible] et tote
hoc tit. modo tn proximi et fuerint in potestate [illegible] filii
ut proximi succedant [illegible] nepotes filiis mortuis
et emancipatis §. ita demum §. final. et §. cum filii [illegible]
ubi docet tales nepotes in stirpe succedere non in capite,
et illorum si plures sint non tn singulos singulas portiones
accepturos, sed oes simul eiusdem stirpis successores
in portionem patris sui. Adoptivos tn hic illos [illegible]
debemus q se in arrogationem dederunt extraneo vel ado-
ptati sunt a persona non extranea, tales n. hic sui he-
redes existunt, successionemque patris naturalis amittunt.
§. si hic. quam tn successionem Iure Iustinianeo re-
cipiunt si rursus ab arrogatore vel adoptivo patre
fuerint emancipati, sive vivo sive mortuo patre
naturali §. sed ea oia hic. Quod olim secus fuit ut vi-
dere e ex d. §. et hic in §. Dicuntur sui heredes [illegible]
ligit. et §. sui a. hic invitus in suis ff. de liberis et
posthumis, quia [illegible] non videntur acquirere hereditatem per mor-
tem patris sed eo et vivo quodamodo domini fuerint
sicque continuant [illegible] potius dominium quam ut aliquid
ivenit de novo acquirant. Et hinc tales quamvis igno-
rantes heredes fiunt d. §. sic aut. Et olim et [illegible]
viti heredes ee [illegible] ut dictum sup: de heredum
qualitate et differentia. Unde [illegible] sui hereditate adire
sed illi se miscere dicuntur. Et si dum volunt acquirere
non dicuntur repudiare sed abstinere et [illegible]

[Margin:] [illegible] adoptivum [illegible] ab intestato succedere.

3. §. suo. et l. etiam § 1. ff. de minorib. Et haec de suis fi-
ne te venientib. Et emancipatos excludentib. ita de-
tinebant iure veteri § emancipati hic. quod primu
Iptor notorum e, dans iis portione ibid. postea
Iusti... plane differ. inter suos et emancipatos
sustulit, statuens ut eodem modo primi statim or-
dine succedat, ut § de suis et legitimis succ.
Quod ne de emancipatis a patre nauli, Ab arro-
gatore n. emancipati in successione arrogatoris ni-
hil iuris amplius habe § ... ...

De Legitima Agnatorum Successione.

Titulus Secundus.

Post descendentes ex l. XII tab. vocantur agnati qui sunt Agnati qui sunt
per virilem sexum nobis sunt coniuncti, initio hic. sive
masculi fuerint sive foeminae § lectoni in § ... ...
sive naturales sive adoptivi d. initio. veniunt autem
non agnati illi tantum qui proximi sunt, et hi ulteriores
enim excludunt nulla habita repraesentationis iure iure
et tam veteri ibid. § si plures eod. gradu sint qui eodem
proximi dare dot ... § proximus hic. Nec refert
an agnati illi et longissimo gradu absint. Succedunt n.
nihilominus ab intestato modo nullus alius agnatus illos
praecedat d. § ... initio eod. Verum agnatorum deficiente
qui prior gradu fuit in eius locum succedit is qui proxi-
mus illi inter agnatos sequitur quod olim non ita fuit

si placebat eod. Tandem d. finali dot. Imp. et nō ... fiducia filiis emancipatis patres succedere. Quod olim et fieri fact. Necesse n. erat ut contracta fiducia patres emancipasset filium si vellet illi succedere. Et tum succedebat si nulli fratres defuncto filio extarent secundum l. 2. Co. ad S.C. Tertullianum.

Contra a. hic dicit fiduciariam n. emancipationem quando hoc agit ut post trinam emancipationem filii naturalis pater remancipetur ut is eum tum manumittat ex qua manumissione illi succedat, teste Caio institut. suar. lib. 1 tit.

De S.C. Tertulliano.

Titulus Tertius.

Lege in tab. materno exclusebas ... liberorum suorum. Postea S.C. Tertullianus illud parum est mitigatum, ut si mater filio succedat si certum numerum liberorum peperisset ut notare est initio hic. Tandem Imp. Matribus omnino totam successionem filiorum suorum concessit praeter fratribus et sororibus eorum d. Sed ex constitutione cod. Modo tales matres filiis impuberibus tutores petierint, alias n. iis impuberibus decedentibus non succedunt l. 2. Co. ad S.C. Tertullianum iuncto § f. hic. Deinde solum mater filiis legitimis et naturalibus succedit sed et vulgo quaesitis d. § f. Rō e quia semper haec certa est. Pater quae talibus filiis non succedit ut pote incertis. Nisi sint ex concubina domi suae nati, talibus siquidem et sic ... ex nuncius succedit. auth. l. 2 Co. de naturalibus liberis.

Quid sit Senatus Cons. Tert.

[illegible] ?

Ubi infine additur ijs qui ex damnato sunt coitu, nefarie scilicet vel incestuoso, parentes in nihilum succedere, ut nec illos parentibus. §.

De S. C. Orficiano.

Titulus quartus.

S. C. Tertulliano fuit prospectum matribus ut succederent filijs quemadmodum iam dictum est. Hoc S. C. Orfic. prospicitur ministrum filijs ut succedant matribus, quod Imp. nunc etiam ad nepotes porrigit initio huius. Nec refert an liberi illi in potestate patris fuerint, an non vel ab eo sint emancipati. Hoc enim nova hereditas legitima capitis diminutione perit minima scilicet. §. 1. hic. Dicentur autem novae hereditates quae non deferuntur ex l. XII. tab. sed per edictum sunt latae d. §. 1. Hoc hic etiam refert quod dat. sive filij an legitimi an vulgo quaesiti d. §. 1. Quod si filiorum aliquis pro sua parte hereditatem non adierit tunc ea accrescit reliquis filijs qui adierunt etiam si mortuis antequam accresceret. Quia enim accrescit ijs etiam ad heredes eorum qui pro sua parte adierunt transmittitur in fine hic iuncta l. si ex pluribus ff. de suis et legitimis heredibus. §.

Quid sit S. C. Orficianum!

An S. C. Tert. et Orfic. iura minima capitis diminutione pereant!

An et liberi vulgo quaesiti ad matris haereditatem admittantur!

Quibus accrescit hereditas a quibusdam non adita!

De Successione Cognatorum.

Titulus quintus.

Post agnatos, veniunt cognati, id est qui per feminini sexum defuncto sunt coniuncti. §. hic. Inter

Fil. quos. [illegible] hereditas suis etiam agnatis non [illegible] [illegible]

quos illi et numerat, qui quidem per virilem sexum sunt coniuncti, sed emancipatione vel arrogatione rursus extra familiam exeunt ibid. et initio hic. Minima

per minimam cap. diminutionem ex heredes fieri heredes.

si quidem capitis diminutione agnatio tollitur, incipiunt tum esse cognati l. 3. et 5. ff. unde cognati ut dictum sup. § final. de legitima agnatorum tutela. Dico minima quia maxima et media cap. diminutione et cognatio tollitur § quod aut sup. de capitis diminutione. Veniunt aut inter cognatos et ij qui vulgo sunt quaesiti § vulgo hic. Ubi et eius dictum 10. In fine hic dicit Imp. ad quoddam gradum veniat hic cognatus. Sextus sc. Et uno casu vel septimus. Cum vero ad, dictum ibid. Imp. agnatos venire et si decimo gradu sint, disputant inter DD. an et ultra 10. gradum veniant. Aliis negantibus. Aliis affirmantibus. Communior antiquorum est sententia ut ultra 10. gradum agnati non admittantur.

De Gradibus cognationis.

Tit. Sexto.

Dictum hactenus est, quo ordine ab intestato succedatur, hi n. ordines tres, Ascendentium, descendentium sc. et collateralium, ut docet Imp. initio hic. In hisce singulis ordinibus varii rursus sunt gradus, ut quidem clare est toto reliquo hoc titulo, ubi et exemplis clarissime ob oculos ponuntur. In cuius rei maiorem explicationem ipsam quoque arborem cognationis Imp. huic sub iungit. Quo aut fiat dinumeratio ista insinuatur § 7. hic. de persona sc. ad personam per eorum stipitem in

collateralib. q dom, et quot fuerunt tunc persone, tot et gradus erunt. Quod et illyad. una semp persona dempta, quidem exempla ipsa demonstrant. Et haec di, numeratio Iuris c Can. vag. alter Iurda fuit a omit in hac successione Ciuili. Sed ea q Iuris Canon. c didic sup. tit. de nuptijs. et inter hos gradus q prior es fuit statut ex sup. dictis, remotiores semp a priorib. exclusi, nisi veniant Iure repraesentationis. Qui gradus loco sit illyad ex ijs q j. sequuntur. Laudem rcm et dimmeratorum graduum inter agnatos q et inter cognatos dat Imp. §. fin. hic. t.

De Seruili Cognatione.

Tit. 7.

Initio hoc tit. Imp. inter seruos et ex ijs natos si postea manumittant eandem rcm et successionis q inter est q ex iustis nuptijs sunt procreati. Nisi si manumittant, quia dum adhuc serui sunt nulla inter eos est successio l. seruis C. de coia de successionib. Illud bene attende q quod tradit Imp. §. f. hic non tam gradus et graduum inter successionib. quam ordinem, q in priori ordine c in remotissimo gradu fuerit tum omn. precedit q fuerit in posteriori ordine, in priori sit gra, du q Imp. declarat ibid. exemplis. quib. et hoc addendum c non semp eu q prior c eadem ordine exclude, re posteriorem, quando scilt posterior venit Iure repraesentationis quidem j. docet.

De successione.

De Successione Libertorum.

Titulus 8.

Tractat Imp. hoc tit. an et quo patronorum eorumque liberi succedant suis libertis sive testato sive intestato morientib. deinde Imperator vetera recensens nile subiungens suam correctionem. In fine tit. dicit Imp. quos libertos eiusdem esse generis nullamque iura restituendam dedissemus quo ad successionem quorum hic [illegible] plerea, partim qu[illegible] tex. ipse pro se declarat, partim qua hac [illegible] [illegible] plius est in usu.

De assignatione Libertorum.

Titulus 9.

Scripsit Imp. superiori tit. patronos eorumque liberos successores libertis. Nunc hoc tit. docet posse patronum uni liberorum suorum assignare libertos quod si sibi nati erant quasi patroni, idest initio hic onus nominando illi liberi in potestate patroni fuerint emancipatis n. non fit haec assignatio. l. 1. ff. eod. Si filii simul cum aliis in potestate sit facta assignatio. Tunc n. semper istam conditionem subsistit l. parentis [illegible] eod. Multa significatione quae cum aliis coniuncta sunt valent quae sigillatim posita non valeant, ut et casus est l. ultim. ff. de liberis et posthumis. Ut enim soli emancipato facta assignatio non subsistit, ita nec illa quae facta est filio in potestate, sed qui postea emancipatus. Tunc enim [illegible] emancessit §. fin. hic.

De bonorum possessionibus.

Tit. 10.

Et hic modus acquirendi per universitatem introductus ab ipso Prætore statim corrigendi Iuris Civilis gratia, partim supplendi, partim adiuvandi initio hic ponitur l. Ius autem Civ. ff. de Iust. et Iure. Ubi idem exemplis declarat. Est autem bonorum possessio Ius persequendi retinendique patrimonii sive rei quæ cuiusque cum moritur fuit l. 3. §. qui moritur. bonorum ff. de bonorum possessionibus. Quibus vero illud ius competit, hi dicuntur bonorum possessores, et hi heredum sunt §. 1. hic. iuncta l. 2. ff. eod. Non autem sunt heredes ipso iure quia Prætor heredem facere non potest d. §. 1. Ratio eius est quia heres tantum lege fit quæ nimirum sola possit rerum dominium constituere, etiam l. 4. ff de ll. 1.

De acquisitione per arrogationem.

Tit. 11.

Sicut autem bonorum possessores non ipso iure heredes esse quia si agnoscere bonorum possessionem coram Prætore vel alio quovis Iudice debeant §. 5. hoc tit. iuncta l. f. C. qui admitti ad bonorum possessionem. quod heres esse in [illegible]. Heredes autem quid sit solo aditio ut dictum fuit. de heredum qualitate et differentia §. fin. Notandum autem triplex olim species bonorum possessionis: 10. si minimorum dict. Causam §. sunt autem hic. Hodie tantum duæ sunt ordinariæ

Et una extraordinaria. § Sed ordinariae cum quatuor sequentib. hic.
Prima est contra tabulas quae datur filijs praeteritis in te-
stamento patris d. §. Sunt aut. Secunda est secundum tabulas
possessio bonorum quae datur quibuscunque in testamento heredibus
scriptis. Tertia unde liberi quae datur ab intestato liberis
venientib. Quarta unde legitimi quae datur agnatis.
Quinta unde cognati quae cognatis. Sexta quae datur viro
et uxori d. §to et de singulis istis speciebus sunt et singu-
li tituli ff. et Cod. Extraordinaria bonorum possessio
quae sit dicit Imp. § i. hic. ea quae datur omnibus quos nominatim
aliqua lege ad hereditatem vocant l. y. ut peregrini
aliquis in civitate mortuus [illegible] Civitas. Intra
quod tempus bonorum possessio peti debeat dicit Imp. §
permitto hic. a filijs scilicet intra annum. ab extraneis
vero intra centum dies. quae tempora illis non currunt nisi
scientib. l. 4. et 5. [illegible] qui admittuntur ad bonorum possessionem.
Dicendum hic necessarij sunt non continui solutus
quibus [illegible] juris sui apud praetorem experiundi po-
testas est. §. hic. [illegible] l. ff. de divers. et temporalib. praescr.

De eo cui libertatis causa bona addicuntur.

Tit. xi.

Imp. initio hic dicit arrogatorem adventitia arrogati
adhuc vivi usumfructum tantum acquirere quemadmodum et
in patre naturali dictum sup. § i. [illegible] quod [illegible] non
acquirit. Quid juris habeat arrogator in successione ar-
rogati iam mortui dicit § i. hic. [illegible] scilicet omnio succedere.
Quod verum est nisi iste arrogatus post se liberos aut fratres

relinquunt, hic arrogatorem excludere dicto instituto l. f. [§] l. cum de successionibus. Dicto nisi arrogatus impubes decesserit. Cum similiter ei non arrogator, sed arrogati agnati succedunt, ut dictum sup. § in auth. de adoptionibus. Eadem ratione hic tit. dat actionem arrogatorem et debito arrogati non tenere ipso iure, quod debitum sibi ante arrogationem contraxit. Hoc est quia aliquis pro alio non tenetur nisi sit in potestate cuius quod ipse contraxit ut dicitur [§] quod cum eo. Debet tamen arrogator pro debitis istis arrogatum defendere etc. ut clare dicitur in fine huius [§].

De successionibus sublatis, quae fiebant per bonorum venditiones, et ex S. C. Claud.

Titulo 13.

Constituit D. Marcus ut quando nullus heres vel ex testamento vel ab intestato hereditatem suscipere velit, tunc servi quibus in illo testamento vel et codicillis vel alias ut liberatis relicta [est] petere possint sibi bona addici, modo caveant idonee de solvendis debitis defuncti toto tit. hic. Constituit autem hoc D. Marcus duplici favore. Primo ut libertatis sic subsistat. Reliquum legatum testamento relicta possint nullo ex eo testamento existente l. cum quod C. de fideicommissis D. Dicto rebonum defuncti sub hasta divendatur, quod olim valde fuit ignominiosum ut d. sup. § 1. ipsius ex causa manumittere non l. [§]

De obligationibus.

Tit. 14.

Duos modos successionum apud veteres Jurisp. hic tollit
Prim. est per emptionem bonorum debitoris. Huic in amplius
successit postea missio in bona debitorum qui solvendo non
sunt per Judicis decretum. l. 10. Secundus est similiter tollit
ea si servo inscripserit hs x. dag. tunc mulier ista tunc
deberet in fine hic. Qui modus non modo iam sublatus est
Sed et mulier talis recte cum huius servo nuptias con-
traxit, iure quidem Can. de quo tit. extra de coniug. servor.
Et hactenus ea in nova successione ita obtinent, partim
iure veteri partim vero novo. Ut aut quam brevissime
sciatis quid in tota hac re Jure novissimo, et in foro
adhuc usu tenendum sit, praemissis id hic subjiciam.
Primo ergo veniunt ab intestato demortui descendentes
ut est. tit. 1. lib. hi. Secundo istis nullis extantibus veni-
unt ascendentes et hi si soli sint in stirpes et non in cap.
V. g. defuncto sint avus paternus et avus et avia
materna hi ex duobus media et prior alteram dimidiam
hereditatis obveniat. Hoc enim hic locus est iuris repre-
sentationis, sed primi tm succedunt. Hinc v. g. avus
maternus excluditur a patre defuncti, nec filius eius
qui fuit defuncti mater repraesentat. Quod si vero tertio
loco simul sint ascendentes et fratres utrinque coniuncti
tunc hi quoque simul succedunt, sed in capita non in stirpes.
V. g. Pater et duo fratres defuncti, singuli unam ter-
tiam hereditatis habebunt, quia hic tria sunt succeden-
tium capita. et hic locus quoque iuris repraesentationis est etc.

cum descendentib. veniat et fratrum filij in locum patris mortui.
Tertio gradu vero nulli sunt descendentes tunc veniunt fratres
sororesque utrinque coniuncti in capita. Quod si vero unius ex
fratribus defuncti liberi extent, tunc cum suis patruis ve-
niunt iure repraesentationis in locum parentis sui in stirpes.
Quod si nullus frater aut soror defuncti amplius extet sed
tantum sint fratrum filij tunc isti inter se veniunt in capita.
Quarto si nulli sint fratres sororesve utrinque coniuncti
nec horum liberi, tunc veniunt fratres sororesque ex altera
tantum parte coniuncti, consanguinei scilicet et uterini, eorumque
liberi, idque eodem modo quo dictum est supra de fratribus ger-
manis. Quinto si nec horum sint aliqui superstites tunc
veniunt proximi agnati vel cognati indifferenter et
quidem in capita et non in stirpes. quae omnia habentur in
auth. de heredibus ab intestato venientibus. et ibi gloss.
Sexto nullis extantibus veniunt vir et uxor l. unica
C. unde vir et uxor. Omnibus deficientibus venit
fiscus tit. C. de bonis vacantibus lib. 10.

Quibus modis re contrahitur obligatio.

Tit. 15.

Spectat et haec obligationum materia ad res, quae iuris ...
sunt obiectum, ut dictum sup. tit. 4. in fine lib. 1.
Illos autem cum hunc reijcit Imp. quia nexu affinis est
actionib. de quibus alio loco tractabitur. Et namque
vulgo obligatio mater est actionum. Quod an et
quo nomine sit ex ij ... sequuntur illustrabit. Quid sit
obligatio docet Imp. initio huius. Ubi tandem est defi-
nitio obligationum efficiendi, et ut lib. ... sequuntur.

obligationē Civilem et naturalem simul quippe primum pariunt acti-
onē et exactionē, nullamq; exceptione elidi pt, ut v.g.
si quid confessus sit accepisse se mutuo mille quæ vere acce-
perit ff. ad l. aq. Ad destruc. obligationis Civilis tm
q se actionem quidem pariunt, sed talem q rursus per ex-
ceptione elidatur ut v.g. si quis sit confessus accepisse se
mutuo mille spe futuræ numerationis q tn postea non
acceperit. Talis siquidē contra confessione propriā libere
exceptionē nō numeratæ pecuniæ. Ad destruc. [illegible]
obligationis naturalis tm q se nullam pariunt actionē
sed exceptionē tm ut v.g. si legatum sine relicto testa-
mento solenni. Ad talem siquidē contra heredem actio nō sit
qui tn si sponte solverit ea nō amplius repetit. Hoc q
utrasq obligationes hic nō definiuntur cū nō [illegible] constituat
astringant ad aliquid solvendū. Sed in definitione
aliunq quod verbū rei hic late accipiendū e quod
et verbū solvendi ut sit et facti præstationē includunt
ois generis solutionē, Idm l. 176 ff. de verborum signif. et
l. solutionis. Hinc tradit Imp. duas obligationis
divisiones. Prima e aliæ obligationes sunt Civiles
aliæ prætoriæ [illegible] hic ubi singulum et subtil
fitiones. Secunda desumpta e aliæ esse ex contractu aliæ
ex quasi contractu aliæ ex maleficio, aliæ ex quasi male-
ficio ibid. Ex contractu dicuntur esse quando hoc [illegible]
agit inter aliquos, ut vel utrinque volunta tn ex parte
alter alteri obligatus [illegible] de obligat.
et actionib. [illegible] patet ex subtractione sequenti [illegible]
[illegible] acceptū nomē contractus [illegible] generationes signif.

in quibus ultro citroque mutua obligatio sit l. Labeo ff. de verborum significatione. Ex quasi contractu obligatio nasci quando non intercedit consensus inter partes, nihilominus tamen illud quasi inter illas actum est, ut ex sequentibus patebit. Et hinc quoque intelligitur quid maleficium sit, et quid quasi maleficium. Concludit denique hunc titulum Imp. in subdivisione earum obligationum quae ex contractu fiunt, aliae sunt re, aliae verbis, aliae literis aliae consensu, iure quae singula qualia sint suis locis explicat.

De verborum obligationib.

Tit. 16.

Aggreditur nunc Imp. primum membrum supradictae subdivisionis. Tradens hoc tit. quinque species contractuum qui re fiunt, mutuum scilicet, indebitum, commodatum, depositum, pignus. Dicuntur autem hae re contrahi, non quod in ea res veniat, id enim omnibus contractibus est commune, sed quod nisi rei ipsius traditio accesserit l. 4. pecuniam numeratam tradita cooperit et ut mutuum sit contractum. Nec satis est quod de mutuo dando convenit vel alter alteri id per stipulationem promiserit l. 2. ff. certi petatur l. si pecuniam ff. de reb. creditis. Prima ergo species est mutuum, quod consistit in iis quae pondere, numero et mensura constant, inutilia hinc. Rem dat duobus JC. d. l. 2. quia talia res in genere suo functionem recipiunt per solutionem magis quam per speciem. Et quia hoc in mutuo agi ut eiusdem generis et qualitatis res aliqua 1a species contractus

restituat non eadem specie, quia et Imp. dicto initio videtur
dicere. hinc cum mutuatarius debitor sit generis et non
speciei, genus autem non pereat, sequitur eum nullo modo
liberari quicquid etiam rei mutuatae eveniat per l. in
eandem C. si certum petatur. quod etiam inde illustratur quod
mutuum transferat dominium rei mutuatae, hinc mu-
tuum est dictum quia ex meo tuum fiat d. initio hic quo
et rei periculum erit mutuatarii cum res semper pereat
domino suo per l. pignus C. de pigneratitia actione. Secundo
quod ex mutuo res eiusdem generis restitui eadem tamen bon-
itate, numero et mensura etsi quid amplius mutuata-
rius promiserit. § 4. Si decem mutuo accipiat et
promittat restituere undecim. Sic Ulp. l. rogasti §.
si tibi ff. de rebus creditis. Et hinc nec iure Romano
usurarum stipulatio in mutuo subsistit ut videre est
ex tit. extra de usuris. Quod tamen olim iure Civ. permis-
sum fuit modo ad legitimum modum usurae praestarentur
uti patet ex d. l. accepta l. eod. et C. eod. quae de usuris
ex mutuo dicit Imp. in fine dicti initii. hic con-
dictio certi etc. Secunda species est indebitum si
quis per errorem quasi deberet solvat quod revera non
debet § 6 hic. quod si sciens non debitum solvat nihil
repetit. Cuius ratio per errorem dati repetitio est, eius scienter
dati donatio est l. cuius per errorem ff. de R.J. Ut
autem etiam per errorem solutum repetatur primo requiritur ut sit
solutum errore facti. arg. quod putaverit statutum esse factum
cum tamen nullum factum sit. l. si non per ... errorem aliquid
sit solutum. § 4. existimando statutum quod revera fu-
erit ... factum vel legitime, talis ita solutum ex tali

tanto nō repetit. l. cū quis sus ignorans C. de Juris et
facti ignorantia. Secundo debet illi cui per errorē so-
lutū ē, putasse se ex tenuē solui, et hinc pupillo cui per
errorē solutū ē, nihil ab eo repetitur nec n. illi potuit
sine tutore solui, ut nec mutuo dari. d. §. i. hic.
Tertio debet illud quod solutū ē nō alia aliqua ex
causa fuisse debitū. v. g. quia ex naturali fit per solutiō
soluere, quia de eo transegerunt, quia alter iura-
vit sibi deberi et illi iuramentū fuerit solutū.
Hinc n. licet tenera antea nō fuerit debitū tn̄ ex hac
causa cepit deberi, nec fit repeti. de quib. singulari
tr. autore ē apud Bb. hic. In fine d. §. i. dat
Imp. ex indebito soluto nasci ꝯditionem, actionē
ꝯdictionē sꝫ indebiti, de qua integer tit. ff. et C.
Tertia spēs ē Commodatum. quando sꝫ quis
alicui rem aliquā dat utendam gratis qua certe
post usu fructo postea recipiat. §. item is hortat.
Unde colligitur quid inter commodatū, mutuū, lo-
cationē, precariū intersit. In mutuo n. eiusdem
generis res restituitur ut d. sup. In locatione res
utenda datur certa mercede ut ꝑ docebitur. Prec-
cario n. datū sꝫ gratis datū sit, tn̄ nō ē datū
ad certū usū, et hinc qui dedit illud repetet quando
cumque voluerit etsi alter nec dum usus fuerit re-
volare ē ex tit. ff. de precario. Quid debeat præstare
commodatarius dat Imp. §. item is exactissimam
sꝫ diligentiam, et sꝫ n. dicta lex diuti exactā tn̄
ex statim subiunctis illis requiri exactissimā quam
sꝫ diligentissimus paterfam. præstare solet, et sic et

logis Caius JC l. in rebus. ff. comodati et l. 1. §. is quoque ff. de obligationib. et actionib. Et hoc verum est si comodatarij gratia comodato quid datum sit. Si n. ipsius quoque comodantis gratia datum fuerit v. g. causa amicis tractandi eam, tunc minorem diligentiam sufficit modo nimirum tum sit diligens ut in comodata atque propria d. l. in rebus. Et hinc quoque illius effectus quod si solius comodantis gratia comodatum aliquid sit v. g. sponsae suae honestae ad se deducendam, tunc comodatarius solum dolum praestare, nec teneretur in eam rem et si negligentia fuerit quam in propriis l. sicut certo §. interdum ff. eod. Nunquam vero comodatarium teneri de casu fortuito nisi culpa aliqua casus praecesserit dicit Imp. d. §. item is. Quarta species est depositum cum res aliqua apud quempiam deponitur §. praeterea in. Et deponenti quandocunque volet est restituenda non obstante exceptione compensationis deductionis expensarum vel praestationis factae depositario per tertium ne deponenti restituat l. pen. C. depositi. Etiam si deponens quoque rem depositam alteri furto abstulerit nihilominus depositarius illi cogitur restituere l. 1. §. si ipso ff. eod. quid depositarius praestet in re posita, dicit Imp. d. §. praeterea hic, dolum scilicet non culpam leniorem. Dico leniorem quia de culpa lata vero et depositarius tenetur, l. 1. C. depositi et l. quam quod nerva ff. eod. Et enim tunc latam culpam comittit quando quid non hoc agit quod vere honestum hoc casu potent ... l. lata culpa ff. de verborum significationib. Quinta species est pignus si v. g. debitor creditori solvit, tunc obligatur

nunc hot actione pignoratitia, ad restituendum pignus § finali hic in actul. si rem § eod. ff. de pignoratitia actione. Tenetur autem creditor in pignore isto ad le, ne culpam non levissimam multo minus ad casum fortuitum d. l. § finali, ubi non additur, quia utriusque gratia et debitoris ut habeat pecuniam, et creditoris ut sibi cautum sit, pignus datur, et autem de re pignoris, ut creditor fructus ex eo perceptos non faciat suos, sed eos in sortem debeat imputare l. 1. et 2. C. de pignoratitia actione, unde colligitur pignus nullum differre a contractu antichreseos, quia ibi in hoc et fructus fiunt creditoris, ut notatur l. is qui bona § 1. ff. de pignor.

De duobus Reis stipulandi et promittendi. Tit. Decimus Sextus.

Est haec solum species obligationum ex quibus, deinde stipulatio. quid autem sit stipulatio docet Pomp. l. 5. § stipulatio ff. eod. verborum est conceptio quibus is qui interrogatur daturum facturumve se quod interrogatus est respondit. quod illud autem est modo congruenter et de eadem re eodem modo et nigtitenti respondere, ut ut neque sequentibus illud quibus aut verbis et nihil intere modo sensu non discrepent § 1. hic. quae nascuntur actiones ex stipulatione docet Pomp. initio huius duplex nimirum, altera condictio certi, si certa nimirum res in stipulationem venerit, de qua constat quam qualis et quanta sit V. g. hic homo, hic fundus.

154 Decem amphoras vini Campani optimi ibid. unde l. ult.
aut initio ff. eod. Altera actio est ex stipulatu quo
nimirum res aliqua vel incerta in stipulationem venit
l. 4. homo, fundus, decem amphorae vini campani
boni l. tu quod motis fieri stipulatio potest ff.
§. 2. hic. Tribus nimirum pure, in diem et sub condi-
tione exempla et vim videre est ibid. Ubi obiter notandum
ex stipulatione pura statim rem deberi, diemque datam
cessisse et venisse, ita ut et debeatur et peti possit
statim. Ex stipulatione in diem diem cessisse et venisse
quidem dicet sed non venisse ita debetur quidem, sed
nihil autem peti potest antequam dies venerit. Ex sti-
pulatione conditionali nec cessisse nec venisse diem dicitur
antequam conditio haec venerit, ita nec debetur aliquid
nec peti potest, l. cedere diem. ff. de V. sig. inst. d.
§. 2. Conditionales tamen stipulationes hic illas accipi-
mus quae futurum tempus respiciunt; praesentis n. temporis
vel praeteriti conditiones stipulationem non reddunt condi-
tionalem sed puram §. conditiones hic. Stipulationi [illegible]
ad tempus et durante tempore elapso, ut tamen obligatio ad eius
heredibus facti doli exceptio detur Imp. §. at si ita hic. Alti-
tudinem quia ad tempus deberi non potest. Ratio est quia quod
iure civili deberi coepit non potest nisi modis iure civili con-
stitutis desinere deberi teste Paulo l. obligationum ff. hoc
tit. Tempus vero iuris est nullis stipulatio civilis.
Conditiones vero stipulationibus adjici possunt aut affirma-
tive, ut si in capitolium ascenderis, aut negative si non
ascenderis de quibus Imp. §. sub conditione hic. Sive negat.

m. conditione etiā ē eam equiparaq conditioni mortis ibid. quia nimium ~~antequam~~ quid moriatur nemo ē non poit cum nō certificatis. Et hoc ita ē in conditionib. In ultimis uero voluntatib. quando negatione sine conditiones esse non equivalent conditioni mortis, Sed fit quid statim legatur quoque modo qz caveat se V.q. nō ascensurum capitoliū q vocatur cautio Mutiana de qua ~~lex~~ [ll.] Mutianae et aliae pleraq ff. de condit. et demonstrationib. nisi hoc tit. dat Imp. et facta in stipulatione per debuit V.q. ut quis domū edificet. Et differt haec quoq stipulationum a stipulationib. dandi, quoq promittens aliquid dare debet, at hoc ipso dare d. l. ubi aut infra ff. hoc tit. Promittens uero aliquid facere, nō tenetur illud ipsū facere. Sed liberatur praestando interesse ei cui promisit l. stipulationes nō dividuntur §. celsus vod. in actul. stipulationes. Siquis ab alio in f. ff. de re iudicata. Et hinc quia illud interesse nabbe ē incertum, suadet Imp. ut stipulationib. certam aliquam poenam subjiciatur, quam pendat promissor sinō fecerit quod promisit d. §. f. hic. Cum sicuti aut ipsum factum aut poenam postulabit. ./.

De stipulatione seruorum.

Tit. 18.

Duo rei stipulandi dicuntur quando duobus idem stipulantib. unus promittit. Duo rei promittendi quando uni stipulanti duo item promittunt. quorum exempla sunt initio hui. Quid autem rei in frogati aliquē. Unique se ipsi tui acquirere. Quod item qui in patria nunc dictum ab hoc fignorum ... valent

his sit dict. Imp. in f. hic. ut si singuli solidum debeant, et singuli solidum debeant, ut tamen unius solutione et alter liberetur. Ubi notandum est quo ad duos reos promittendi id iure novissimo esse mutatum, ut si singuli non in solidum sint obligati sed unusquisque pro rata tantum. Nisi alter eorum pro sua solvendo non esset, vel ob absentiam fort queniri. ut hoc ita et hoc tit. /.

De Divisione Stipulationum.

Tit. 19.

Docet hoc tit. Imp. servos quidquid stipulantur et acquirunt, id dominis illorum acquiri vel hereditati iacenti adhuc domino mortuo, nisi factum fuit stipulat. hoc n. sibi soli acquirit. initio et §. 1 et 2. hic. quod stipulatum dominorum servus sit tunc omnibus pro rata acquiritur. Si vero unus illorum servo iusserit stipulari sibi, vel si servus unum dominum in stipulatione nominaverit tunc siquidem huic soli acquiritur in fine hic. quid si unus dominorum servo iusserit ut sibi soli stipularetur, servus postea in stipulatione alium suum dominum solum nominaverit, cui istorum acquiretur? Decidit id Imp. in l. f. C. quod praevaleat iussus acquirat, id si acquiri domino qui servo iusserit ut stipularetur, non illi qui servus in stipulatione nominaverit ubi et addit rationem. /.

De Inutilibus Stipulationibus.

Tit. 20.

Dividit hoc tit. Imp. stipulationes in quatuor species singulasque addendo definitiones et exempla. De solo

cautio est, quando quis sibi caveri curat ne quid dolo factum
sit, vel ne quid dolo fiat. V. g. creditor debitori pignus
reddituri cavet illud redditurum cum ipsis qualitatibus quibus acceperat
creditor. ff. de pigneraticia actione. Cautio de servo
persequendo datur contra eum cuius servus aufugit quem alterius
metu extorserat, ut illum persequatur vel restituat pretium
l. si in exceptione §. quatenus ff. de eo qui metus causa.
Cautio damni infecti datur contra vicinum ex aedibus ruinam
minantibus, unde vicinis aedibus damnum posset contingere,
ut spondeat se damnum illud restituturum. toto tit. ff. de damno infecto. Cautio legatorum servandorum causa datur
legatario contra heredem, ut legatum salvum sibi servatum
iri veniat praestandum. Quod si cavere heres noluerit
mittitur legatarius in successionem legati, l. 1. et toto tit.
ff. ut legatorum nomine. Habetur locum cautio ista, non
in legatis in diem et sub conditione relictis et in legatis
puris quando ministerium veniat. Alias heres ea statim
praestare tenebitur l. 1 de praescripti ff. eod. Cautio rem
salvam fore pupillo datur contra tutores legitimos vel alios
sine inquisitione ut res pupillorum salvas servent. de
qua tit. ffm rem pupilli salvam fore. Et hac cautione
non tenentur tutores testamentarii vel datos ex inquisitione
l. sup. de satisdatione tutorum l. 1. Cautio de rato
fit quando quis alterius nomine quid agens cavet illum
eum ratum habiturum de quo tit. ffm rem ratam habebit.
Et fit haec cautio non quidem in iudiciis sed et
interdum extra iudicium l. interdum ff. eod. Unde re
de hic. ut Instit. ponuntur inter stipulationes com-
munes quaedam nonnullis accentiores

Sequitur iste tit.

De Fideiussoribus. Tit. 21.

De Inutilibus Stipulationibus Tit. 20.

Inutiles stipulationes sunt primo earum rerum quae non sunt in rerum natura, ut hic. Ratio est quia non entis nullae sunt qualitates argumento l. naturam [illegible] ff. de contrahendi emptione. Secundo inutilis est stipulatio rerum quae non sunt in commercio et postea veniant in commercium, ut sunt res sacrae, publicae, homo liber § 1. et 2. hic. Ratio est quia tales res nullius esse possunt ut l. tit. 1. lib. 2. Et hoc verum est simpliciter de rebus quae sui natura non sunt in commercio. In illis vero quae ob personam quorundam in commercio non sunt, sic distinguunt, ut si non fuerint in commercio vel utriusque vel etiam stipulatoris tantum, talis stipulatio non subsistat. Si vero ea res non quidem sit in commercio promissoris, sed tantum bene stipulatoris, tunc valeat stipulatio saltem ad aestimationem et interesse l. multum interest ff. de verborum obligationibus. De rebus futuris quod dum eas non venire in stipulationem, id verum est in stipulationibus dandi. Bene si quidem veniunt in stipulationem faciendi, verbi gratia ut aedificet et talia stipulatio [illegible] ff. eod. Tertio non valet stipulatio facti nec stipulatio rei alienae in eum casum quo sua sit § 1. et § item verbo hic quod itidem similiter est de stipulatione dandi, ut si res ut bis fiat id non fieri potest quod namque semel meum est, amplius fieri meum non potest

§. Sunt itaque quae de actionibus. Sequitur in stipulatione rem suam sibi tradi, vel restitui. In his n. tamen de possessione transferenda agitur non dominio, et ideo iure subsistunt l. nemo initio iuncta l. si rem tradi ff. eodem. QUARTO non stipulatio valet facti alterius §. si quis alium hic. quod verum est primo, nisi promittat se facturum ut faciat alter, tunc n. quasi proprium factum stipulatus ibidem. Ergo nisi factum promitterit alium, simul et promittat poenam, si iste non fecerit, tunc si quidem ea stipulatione aut ad factum aut ad poenam tenetur §. necessarie hic. 3º nisi promiserit factum sub iuramento facit n. tunc iuramentum ut promissor ad factum illud teneatur, alias aliud non teneretur argumento l. cum pater §. filius ff. de legatis 2. QUINTO non valet stipulatio facta alteri ut scilicet alteri detur quam ei cuius iuri est subiectus, vel ei quem suo iuri habet subiectum §. si quis alii hic. Ratio est quia inventae sunt obligationes ut unusquisque sibi acquirat quod sua interest §. alteri hic quod desumptum ex l. stipulatio ista §. alteri ff. de verborum obligationibus. Et hinc tutor pupillo, et procurator, debitor creditori suo rem dari recte stipulatur, quia sua interest d. §. alteri iuncto §. sed et si quis hoc. tit. valet stipulatio facta alteri et cuivis extraneo, etsi nihil intersit stipulatoris, si ille poenam adiecerit d. §. alteri hic. Ratio est quia tunc interest stipulatoris habere poenam quam sibi est stipulatus ibidem. quid si aut quis sibi et extraneo stipuletur rem. cum haec stipulatio quoad extraneum non subsistat quaeritur an alter illam rem integram habebit. Respondet Imp. §. qui

Siquis hic & tamen valet talis stipulatio pro vestra parte quinque § Item ... obtinet in stipulatione sicut est in emptione rei factae mihi et Titio, totus non fundus mihi acquiritur l. fundus ff. de contrahenda emptione ubi glossa dat rationem diversitatis inter emptionem et stipulationem.

Sexto non valet stipulatio si responsio interrogationi non quadret § praeterea inutilis hic. Ubi eius rei Imp. aliqua ponit exempla. Et si diversitas responsionis illico interrogationi placuerit tunc non valet stipulatio l. 1a § si quis Sempronio ff. de verb. oblig.

Quod aut dicit Imp. ibid. promissionem factam in minorem summam quam fuerat interrogatus, vel contra, omnino non valere, contra gravissime placere dicit Ulp. d. l. 1. Si stipulanti valere & talem stipulationem quoad concurrentem qualitatem cum minor numero minor insit. Respondent ad hanc Authoritatem antiqui interpretes. Dicit non Ulpianum loqui secundum aequitatem Justinianum non vero secundum iuris rigorem.

Alii aliter hanc difficultatem explicant. Quod si non aliquis de pluribus rebus interrogatus de una respondeat an talis quoque stipulatio omnino nulla erit an quoad rem illam tamen de qua non respondit? Respondet Just. § quoties hic, talem stipulationem valere quoad rem promissam tamen, quoad omissas non minime.

Cuius ibid. dat rationem quia quot sunt res, tot et sunt stipulationes, et sic una corruente valebit tamen altera.

Septimo inutilis e stipulatio inter illos quorum alter sub alterius e potestate §. item inutilis [?] hic. Ro e quia nulla inter eos obligatio Civiliter nasci pot l. tib nulla s de iudicijs l. 4. ff. de contrahenda emptione et latius dicitur §. quod vero e de patre et filio in pote ex bonis profectitijs & adventitijs. Ex Castrensib. n. et quasi castrensib. valet inter eos stipulatio d. l. tib nulla Ad hoc aliqui et bona adventitia addunt ex quibus pater usum fructus no acquirit de quib. et auth. excipitur C. de bonis q liberis.

Octavo no valet stipulatio facta a surdo et muto §. mutus hic p eorum ibi. Nono nec stipulatio facta a furioso subsistit eo dicto. Secus e in pupillo §. Qui si aliquod intuitum habeat recte sibi stipulantur et sine tutore. Non vero alijs nisi in tutore aliquid pot promittere §. pupillus eod. Co dictu sup. lib. jo.

Decimo stipulatio inutilis e facta sub conditione impossibili vel ma de qua §. si impossibilis hic vel illis de qua §. per ulli. hic et tales conditiones ro ipsa vitiant tm sed totam et vitiant stipulationem.

Quod secus e in institutione et legatis ubi tm conditio vitiatur dictu sup. e tit de hered. instituendis.

Undecimo non valet stipulatio facta absenti §. item verborum. ro e quia stipulatio fit interrogatione et responsione, et quidem statim nullo actu extraneo interea interveniente l. continuus ff. de verborum obligationib. initio. Quod aut stipulatio sit facta inter presentes creditur Scriptura q illud dicit, nisi apertissime doceatur contrarium d. §. item verborum.

Ubi multa pulchra notanda veniunt, primum est actorem non incumbere probationem si habeat scripturam pro se, et tunc scripturam infringi scriptura alia quae plenius probat contrarium. 3ium scripturam testibus infirmari. 4to etiam qui negat probare posse indirecte ut dicitur in fine de §. item verborum: nec non legi vel temporis vel alterius circumstantiae, siquidem negativa probari non potest l. actor Co. de probationibus quae omnia suis locis sunt reservanda. Reliqua quo ad inutiles stipulationes patent ex ipso textu hic.

Fideiussoribus Tit. 21. J.

De Literarum Obligationibus

Tit. 22.

Recte subiungitur hic tit. stipulationibus, quia fideiussores non dantur nisi per stipulationem l. blanditus Co. cod. Cur fideiussores accessere soleant obligationi principali docet Imp. initio hic. Ut scilicet creditoribus melius sit cautum. Est autem haec actio obligatio fideiussorum accessoria, ita quidem ut si nulla sit obligatio principalis ne quidem subsistat accessoria arg. l. cum principalis ff. de R. J. Sed non obligationi sive civilis fuerit sive naturalis, sive principalis sive accessoria, sive ex contractu sive ex delicto, fideiussio accedere §. 1. hic iuncta l. si quis pro eo in fine et l. si plures in fine ff. eod. hoc tit. Ut tamen obligationi ex delicto accedere fideiussio possit duo sunt requisita primum est ut delictum iam factum sit, delicto n. [illegible]

committendo fideiussor accedere non potest l. si a reo in fine ff. eod. Sextum est ut delicti poena non sit corporalis, tunc enim utiliter ei fideiussor adhibetur, si et delictum sit commissum l. sing. sin. cum l. seqq. ff. de custodia et exhibitione reorum. Ratio est quia nemo singulorum est membrorum suorum l. liber homo ff. ad l. aquil. quod fideiussores non ipsi tantum obligentur sed et eorum haeredes docet Imp. §. 2. hic. Omnis enim stipulatio et ad haeredes et contra haeredes transmittitur, sive specialis haeredum sit mentio facta sive non l. veteris C. de contrahenda et committenda stipulatione. quod dicit Imp. §. 3 hic fideiussorem et sequi et praecedere obligationem principalem posse id verum est loco et ordine non et effectu. Interim enim revera principaliter obligatus sit fideiussor conveniri non potest l. fideiussor 53. ff. hoc tit. quanta sit fideiussorum obligatio docet Imp. §. si plures hic ut scilicet singuli in solidum teneantur, si hoc dictum in fideiussione non fuerit l. non recte C. eod. nec refert si creditorum ex fideiussoribus in solidum iam convenire coeperit. Nihilominus enim postea alium ex iis in solidum convenire potest l. reos eod. Et quia haec adeo rigide olim obtinebant ut fideiussores conveniri potuerint et ante principales debitores l. iure nostro eod. quorum duo postea mutata sunt, alterum a D. Adriano ut non possit fideiussores ampliis conveniri in solidum sed singuli tantum pro sua parte d. §. si plures. Modo alii et pro sua parte sint solvendo alias unusquisque qui solvendo est adhuc tenentur in solidum d. to iuncta l. fideiussor C. eod. alterum immutatum est a Justiniano Imp. qui statuit ut in posterum

fideiussores amplius conveniri non possunt nisi prius excussis debitoribus principalibus auth. hoc ita C. eod. Et tamen si principales solvendo non fuerint vel ultra tempus iure iudice constitutum absint tunc adhuc fideiussores Actione conveniri queat d. tit. Venio ad § fideiussores hic. ubi Imp. docet fideiussorem non posse in plus obligari quam ipsum principalem bene vero minus. Horum priorum dat ibidem. Quid si vero de facto sit fideiussio in plus praestita an saltem ea subsistet usque ad convenientem quantitatem an vero in nihil? Videtur quod usque ad convenientem quantitatem per l. i. § si stipulanti ff. de verb. obligationibus. Et haec opinio communis est vel non ~~lib~~. Sed contrarium dicit l. graece. § illud ff. eod. hac tit. ubi dicit Imp. Ipsos tales fideiussores omnino non obligari, id nullo modo. quamquam alii legant non omnino. Sed a vulgata textu non est facile recedendum. Verius quod iam recentiores plerique dicunt ut talis fideiussio plane non valeat, idque nec tantum recentiores probaverunt eo quod contra id quod debebat reus principalis. Ad § si stipulanti, extent ibi obligationes utique una principalis hic vero altera accessoria fideiussoria nimirum. Et aut contra ratio accessorii ut nec plus sit quam in principali teste ipso Imp. d. § fideiussores hic. Ubi et addidit aliquot modos quibus plus obligari dicuntur. Et hactenus dictum est ad quid teneantur fideiussores. Sequitur hic Imp. § si quid aut hic dicit ad quid rursus creditores fideiussoribus. videlicet mandati actione teneantur fideiussori si quid solvit. [illegible]

et ad omnia damna sumptus et interesse quae propter fideiussio-
onem istam sustinuit l. ex mandato initio ff. mandati.
Ita ut mandati teneatur creditor id verum est si fideiussorem
ut fideiuberet mandavit. Si vero pro absente fide-
iussor sponte sua fideiussit et postea solvit tunc
creditor illi tenetur actione negotiorum gestorum d. l.
ex mandato in f. Quod si fideiussor pro invito fi-
deiusserit, vel donandi animo vel sciens debitori
principali competere exceptionem spretam solve-
rit nec eam opposuerit, tunc nihilominus nulla actio-
ne respetet. l. si remunerandi § si passus et l. si pro
te et l. si fideiussor initio ff. mandati. Nihil autem
interest in casibus quibus vere debitor obligatus est
an fideiussor pro eo solverit iudicio interpellatus an
extra iudicium l. idemque § fideiussoribus cod. an autem
fideiussor convenire debitorem principalem possit ut
solvat antequam ipse pro eo solverit, disputant
hic Dr. et certum est quod non per dictum textum § sin autem
aut hic. Nisi certis quibusdam casibus quos nota l.
si pro ea C. mandat. § poen. hic dicit imp. ponit
grave fideiussionem fieri in iure nulla est difficultas.
Seude § f. dicit late tractari fideiussionem qualem scri-
ptura testatur. Et si simplex scriptum sit aliquem fide-
iussisse tunc praesumitur omnia facta esse solenniter vel
ea intercessisse quae fideiussionibus non desiderat. Quae
regula vera est de solennitate intrinseca hac non
semper praesumitur. Secus est in solennitate extrinseca
de quibus videantur DD. hic. /

De Obligationibus ex Consensu.

Titulus Vigesimus Tertius.

Literarum obligationibus. tit. 22.

Sequitur 3ia species obligationum contracta quae fit litte-
ris. quando quis in chyrographo suo fatetur sibi datam pe-
cuniam vel rem aliquam aliam, mitio hic inutilis in
contrib. in titulo C. de non numerata pecunia. quod si pecu-
nia vel res revera data fuerit, efficitur ex tali confessione
obligatio naturalis. Si vero non fuerit data competit illi qui
confessus fuit exceptio non numeratae pecuniae usque ad
biennium. Nec probare tenetur quod sibi numerata non sit
sed actori probatio incumbit quod numeravit. dicto
in titulo hic iuxta l. 1. et l. 3. in cautione C. de non nu-
merata pecunia. Quod verum est in confessione facta ex
mutuo et dotis causa, ut in lib. dictis locis et l. in con-
tractibus C. eod. In aliis seu generalibus confessionibus quilibet
eam probare debet contendens sibi non esse numeratam
pecuniam l. generaliter C. eod. Disputant Dd. an excep-
tio non numeratae pecuniae detur et ultra biennium, ita
quidem ut tum debitor probet sibi pecuniam non esse nume-
ratam, de rigore quidem iuris neque videtur ut ultra biennium
non competat, l. dicta in contrib. ibi nullo modo. Aliqui
tamen iuris interpretes contrarium censuerunt, quorum opinio
communior est et aequior, eorumque rationem videre est hoc te-
Habet n. [illegible] exceptio ita non numeratae pecuniae eti-

quis iuravit sibi esse numeratam l. f. C. eod. regulat.
Siquidem iuramentum solum nunquam actus sunt quae nihil operantur, ibidem lib. et hinc quamquam decidunt debitorem nihil obesse quin exceptioni renunciavit, Quia sit eod. eo tempore ... ista fuerit spe sub futurae remunerationis.
Praeter hanc exceptionem non numeratae pecuniae quae datur debitori sunt adhuc duae aliae exceptiones. Una creditoris sibi sit non esse solutam pecuniam quam debitorem mutuo debuerit, et haec competit illi ad 30. dies contra proprium confessionem pecuniae sibi solutae. l. pen. §. sup. ceteris eod. Altera exceptio est debitoris fatentis quidem sibi esse mutuo datam pecuniam sed se rursus creditori soluisse quae exceptio durat ad 30. annos l. ... C. ut ... qui dicit se soluisse illud probare debeat ibid. ... facile quis contra propriam confessionem veniat statuit Imp. ut si quis semel confessus sibi aliquid datum vel solutum esse vel non esse illud rursus neget ... talem in duplum condemnandum aut ... contra ... proprium C. eod.

De obligatione ex consensu titulus 23

Et haec una species obligationum ex contractu. Sunt autem obligationum ex consensu quatuor species. Emptio, Locatio, Societas, mandatum. De quibus singulis singuli sequuntur tituli. Dicuntur autem hi contractus consensu fieri non quia in eos consensus veniat, id enim in omnibus contractibus est ... sed quod solo consensu perficiantur nihil ... opus sit initio huius. In fine huius tit. dat Imp. differentiam inter ... obligationes ex consensu et illas superiores ex verbis, quod hi illae bonae sint fidei,

hec non stricti iuris sunt quia in obligationibus illas plu-
rima veniant ex aequo et bono v.g. fructus usurae et
similia. Sed hac non nihil interest quod de quo inter
partes est actum l. in bonae fidei C. de usuris et si in bo-
nae fidei C. de eod. 7. de actionib. l. quod alterius
ff. de verborum obligationib. Sed diversitatis inter
utrasque illas est quod in illis utriusque obligationes aeque
et sic latissima fit interpretatio quae utrique parti
aeque est commoda. Sed hic non ex altera tantum parte quis
est obligatus, et hinc in plus gravari non debet quam
dictum fuerit ac altera in nihilo minus aeque ... sit illi obligatus.

De Emptione et Venditione.

Tit. 24.

Quomodo contrahitur emptio et venditio. Initio huius tit. praecipue docet Just. quod contrahatur emptio
et venditio nudo consensu circa rem et pretium rem
adhuc tradita re et pretio numerato. Adeo quidem ut
Additio. tunc si conveniant non possint iterum a tali contractu recedere.
l. initium C. de contrahenda emptione iunct. l. sicut ff.
de obligationib. et actionib. Debet ergo statim ven-
ditor emptori rem venditam praestare l. 1. et l. ex empto.
ff. de actionib. empti. Ubi et emptor statim debet
nisi aliud inter eos actum sit numerare pretium alias ven-
ditore morae tenebitur tenebitur ad usuras l. curabit C.
de actionib. empti. Ut aut ab emptione semel con-
tracta resiliri neutrique non possit, ita dicat patitur ex-
Prima exceptio, ut ab emptione semel tracta resilire licet. ceptionem. Quaeritur est si emptio sit facta in scriptura

q[uo]d nondu[m] sit completa et a partib[us] vel Notario subscri-
pta §. 1. hic. R[ati]o e[st] quia interea nec consensus perfect[us]
vi[detur] co[n]sens[us]. Secunda exceptio e[st], si vero arra que in em-
ptionem venerit, tunc si quis emi et vendere pot[est] sed
sub poena arre ibid. R[ati]o e[st] quia arra dans co[n]sentit
hoc tacite agere ut sub ea liceat sibi recedere.
Nec n[on] arra adhibet[ur] ut confirmet emptione[m], sed t[ame]n ut
emptio eo meli[us] possit probari l. ij supra ff. de co[n]trahenda
emptione. Conceptio qualis esse debeat in emptione dic[it] Imp.
§. 2. et 3. hic certu[m] s[cilicet] et in pecunia numerata. Nihil
a[utem] interest an ab initio certu[m] sit an ex post facto certu[m]
reddatur ibid. modo certa sit p[er]sona designata q[uae] p[re]tiu[m]
definiat n. 9. Titi[us] qui debet p[re]tiu[m] dicere boni
viri arbitrium aliud contrahentes [illegible]
bunt [illegible] l. si libert[us] n. ff. de oper[is] libertoru[m] et l. So-
cietatem ff. pro socio. Ac eius vult ita nominat[a] per-
sona non recte [illegible] vende[re] si n[on] volet vel non possit
dicere p[re]tiu[m] nulla erit venditio, nec ad boni viri arbi-
triu[m] altera parte invita veniri p[otes]t d. §. p[re]tiu[m] hic
iuncta l. si quis arbitratu cu[m] seq[uentibus] ff. de verborum
obligationib[us]. Quod si in genere dictu[m] sit quanti estimabit
[illegible], nec persona certa designata fuerit q[uae] estimet tunc
vero [illegible] venditio non subsistit l. f. C. de co[n]trahenda em-
ptione, et C. si venerit initio ff. [illegible]
§. p[re]tiu[m], verbo [illegible]: n[isi] persona [illegible] certa designata
illud requirit[ur] ut ea sit extranea n[on] altera [illegible] co[n]tra-
h[enti]b[us]. ni hom[inis] n[on] arbitriu[m] p[ar]tis definitio conferri n[on] p[otes]t
l. in vendentis C. de co[n]trahenda emptione, et ex his q[uae]
dicta sunt sup[ra] de p[re]tio colligit Imp. per mutationem

Ratio.
Illa exceptio.
Usus vel opi... [illegible]
Qualis debeat esse p[er]sona designa[ta] circa [illegible]

longe differre a contractu emptionis ex sententia Procula-
norum contra Sabinianos, quia si res cum rebus com-
mutentur non est emptio sed aliud contractus innominatus. diversae
Quaestio. — scholae hic. Disputant hic DD. quid contractus ille sit
futurus, si quis ex una parte det rem, et alius ex
altera et rem et quoque addat pecuniam simul aliquam.
Solutio. — Aiunt talem posse censeri contractum qualem ipsi dixerunt
Notabile — conventionem n. partium, legem, dant contractui l. con-
trahendi ff. de R. J. et c. contractus de R. J. in 6.
Decisio. — Si vero nihil dictum sit vel voluntas contrahentium colligi
non potest tunc si pecunia praevaleat rei erit emptio.
Si vero res pecuniae erit permutatio. A potiori n. parte
sumitur denominatio negotio l. quintus ff. de [illegible]
Quia autem Imp. dixit initio hoc tit. consensu tantum
perfici emptionem dicit Imp. tamen d. §. cum autem
V — eius effectum quod si omne periculum rei venditae statim ad em-
ptorem pertineat sive ei a venditore tradita fuerit sive
non, de quo integer est titulus ff. et C. de periculo et
Excipiuntur aliqui casus ubi periculum rei venditae non statim ad emptorem spectat 79 — commodo rei venditae. Et hoc nomine primo nisi ven-
ditor in mora fuerit tradendi tunc n. eius erit peri-
culum l. cum inter C. d. tit. Secundo nisi venditor
Secundus. — periculum usque ad traditionem susceperit tunc n. de eo
tenebitur l. quod si fugerit hic iuncta l. [illegible] ff. d.
Tertius. — tit. Tertio nisi venditoris culpa res perierit
tenetur n. ad custodiam et curam talem qualem frugi
patres solent praestare l. si venditor ff. cod. [illegible]
[illegible] si res vendita ff. de contrahenda emptione.
Quartus. — Quarto nisi res vendita sit in genere v.g. quando

io. amphoræ vini. hib(us) n. casib(us) periculu(m) ē venditorib(us)
si ejus aliquib(us) vel vas aliquod vini peat, q(ui)a
nq n. nō pit p(er). incendium l. si certu(m) petatz.
Quinto si venditor fuerit conditionalit(er) alternativa, Quintus Casus
pro ut notare ē apud Bb. hic in gloss. Ro a. cum
regulariter periculu(m) rei emptæ statim ad emptorē spe- Ratio.
ctet illa est quia et ad illu(m) ptinet comodu(m) d. § in
aut nisi hoc. Item naq(ue) n. ē, ut ad unu(m) eundem
utraq(ue) ista ptineant l. item naq(ue) ff. de R. J. d.
poen. hic dix Imp. et pp(ter)ea conditionaliter emptione
q(ue) suu(m) effectu(m) demu(m) eveniente conditione. Interea
n. q(uam)vis res diu robur habeat, res tn empta si pereat,
emptori perit fructus n. interea sunt venditorib(us)
l. unic. ff. de periculo et comodo rei venditæ, ubi
et hoc addit, moriente emptore vel venditore here- Additio
dem locu(m) et heredes illoru(m) succedere in condi-
tionalib(us) istis emptionib(us). §. f. hic dat Imp. em-
ptionis quasdam nō subsistere quia q(uae) sint rerum
q(uae) nō sunt in comercio. Nisi emptor talib(us) res cē
ignoraverit tunc n. habebit quo ad interesse. Roē
quia nō debet alterius dolus aut factu(m) alteri ig-
noranti obesse. Ignorantib(us) et errantib(us) nullus Juris Regula
ē consensus, et per consequens nec emptio. Idem est
ē in emptione rei furtivæ, quā qui ignoraverit
eo noie et obligatu(m) hbt venditore(m) ad interesse
l. si in emptione §. item si ff. de contrahenda emptione. §.

Co-ditione.

De Locatione Et conductione

Tit. 25.

Sequitur jam alia spes contractuum qui consensu fit, locationis nimirum, quam in multis similem esse emptioni dixi(mus) in initio hic. Ut scilicet de pretio et illo certo oporteat esse conventum vel alterius arbitrio hominis tamen certi esse relicto ibid. contrahitur quando locatio et conductio, quando alicui res aliqua certa mercede utenda datur, vel alicuius opera certa mercede conducitur per totum tit. hic. Dicitur certa mercede quia si de incerto pretio actum sit non erit locatio sed contractus ignominatus ex quo nascitur actio praescriptis verbis ibid. hic iuncta l. si tibi ff. de praescriptis verbis. Si de nullo omnino pretio quaestio fuerit est contractus mandati d. l. si tibi et de hoc dictum j. de mandato. Si vero rei inuicem utendae tradatur v. g. bouem tuum et contractus erit ignominatus f. praeterea hic iuncta l. si gratuitam §. si cum unum ff. de praescriptis verbis. Dico utendam quia si rei dominium transferatur quoad dominium non quo ad usum tantum emptio erit non locatio l. nec salarii ff. locati, et hinc recte subiungit Emp. d. adeo autem hic, contractum emphyteuticum non esse locationem, quia scilicet utile dominium transferatur utile saltem in Emphyteutam l. 1. in fine ff. si ager vectigalis.

Habet autem hic Emphyteuticus contractus multa praeterea singularia, quae in locatione aliter obtinent. Primum est ut emphyteuta licet ex proprio vectorio tota res emphyteutica perat debeat nihilominus integrum Canonem Domino directo soluere d. §. adeo autem in f.

hic innotat. C. de iure Emphyteut. quod secus est in loca-
tione ubi omne periculum rei locatae spectat ad locatorem
adeo quidem ut propter infirmitatem aliquam sterilitatem
vel temporalem, vel similem quid in solidum debeat
conductori pensionem vel omnino remittere vel ex parte aliqua
qua l. 15 C. locati l. ex conducto § si vis ff. eod. Nisi
aliud inter se sint pacti. Tertio quod emphyteuta si tri-
ennio non solvat Emphyteuticum statim cadat Emphyteusis.
l. 2. C. d. tit. de iure Emphyt. In locatione autem si
conductor in biennio non solvat expellere conductorem potest
l. quo § inter l. cum dom. ff. locati. Quarto quod Emphy-
teusis scriptura fieri debeat l. 1. et ibi DD. C. d.
tit. locatio autem fit solo consensu ut dictum supra. Quinto
quod Emphyteuta debeat, collectas et onera solvere
l. 2. C. eod. iuncta l. ult. C. sine censu vel reliquis
Ubi autem sit conductor quod ab oneribus immunis est.
Quinto quod Emphyteuta re deterius vel etiam meliorata,
onera non repetat d. l. 2. quod secus est in conductore qui ex-
pensas utiles in rem conductam factas repetit l. colonus
ff. locati. Sexto quod emphyteuta potest rem Emphyteuticam
alienare ut tamen prius eam domino offerat l. 3. C. de emphy-
teutico iure. quod et secus est in locatione ut ex d. l.
patet. Reliqua in quibus hi duo contractus differunt vi-
dere est apud DD. hic. Ex eo quoque quod in locatione
dominium non transferatur illud. Ideo debuit Emp.
§ item quaeritur hic. si quid alicui ex pacto statim et ex re
quo sua constituitur eam non locationem sed venditionem
esse quia talis rem istam plane a se transferat in

alterū ibid. ubi et videre hij rej exempli § f. hic tria
docet Imp. primū ē l. et pacta conductionis servanda esse
et cetera p̄standa utrinq; oīa ex bono et aequo. Ut si
conductor si agrū meliorē fecerit nō tñ ideo locator ma-
iorē pensionē ab eo poit exigere nisi solvat illi expen-
sas meliorationis. Ut si conductor ultra tempus condu-
ctionis maneat in re conducta consensu locatio renovatu-
r quo ad omnia et pignus. Ut conductor ante tempus mi-
grans nihil ominus solvere debeat integrā pensionem
et mercedem, si locator ante tempus expellat vel
uti ea prohibeat teneatur illi et ad remissionē pensionis
totius temporis. Ut locator debeat oīa in re locata
reficere suo sumptu q̄ sine culpa conductoris ceciderunt
Ut quicquid conductor in re conducta aedificaverit illud
rursus poit tollere, modo sine damno tollat et pri-
stinam faciem illi rej restituat. Ut conductor nō sol-
vens pensionē tēr morae teneatur locatori ad usu-
ras et multa similia q̄ videre ē tit. ff. et C. de locato.
Hinc videre ē hunc contractū esse de bonae fidei
ea q̄ dicta sunt sup. tit. de obligationib. ex
consensu. Denique tractat Imp. hoc § f. conductorem
teneri ad exactissimā diligentiā q̄ idem dōt Caigl.
mercat § hoc. ff. eod. quae tū pugnat cū aliis nonnul-
lis textib. ut l. contract. ff. d. R. J. et l. 3. § i. ff.
nautae caupones stabularij, et l. in iudicio cū hoīb.
Sed haec ita puto conciliari ut si quis opus suum ci-
vile quae profitetur alteri locet, is ad exactissimā di-
ligentiam teneatur, et sic illigitur tex. nr. hic. et d. l.

sinercel. Si quis n. assumat alicuius rei contineat talis adeo cu-
dam tn. teneatur diligentiam et nimium sufficiat sed hoc
negat nisi e contra, quod solent boni patres fam. in rebus
propriis agere. Certum est conductore et ad heredes conductoris
vel locatoris transire d. §. f. quod verum est si intra tem-
pora conductionis alteruter eorum decesserit. Temporibus
n. elapsis nihil ipsius ad heredem transibit. l. viam veri-
tatis in fine C. locati. Quaeritur n. quid si locator rem
suam locatam alteri intra tempora conductionis vendat an
huic conductori idem cedere cogatur. Plane sic videtur l.
Alex. l. emptorem C. eod. At hoc casu erit quidem si-
cuti emptor tenebitur aut locator conductori in id quod
hujus interest eum ante tempus conductionis esse expulsum l. si
merces §. i. ff. eod. Verum plerumque modis locator et
ante tempus conductionis expellere conductorem potest, clarum
dicitur l. aede C. locati, scilicet si eius rem locatam vel
domum propriis usibus esse necessariam probaverit, si eam re-
ficere voluerit aut si conductor in ea male versatur.

De Societate

Tit. 26.

A hac 3ia spe[cie] contractuum qui consensu fiunt introducta ma-
ioris quam utilitatis gratia. Quot modis fiat societas et in
quas partes consentit esse facta, si nihil de partibus sit
dictum docet Imp. initio hic. Ubi quod dicit de partibus aequa-
libus id intelligendum est de aequalitate Geometrica ut sunt quot. pro ut sibi
eorum numero sunt tot et fiunt partes non habita ratione quid quisque in societatem
quod quisque posuerit sive multum sive parum. Aristot. Ethic. fuit, non de aequalitate arithmetica

etate ff. pro socio. Et haec itaque sunt indubio et ubi
partes nihil inter se egerunt. Valere similiter pacta inter
socios, ut lucrum et damnum sint inaequalia, imo ut unus
partem lucri ferat et nullum sustineat damnum dict. l. Quinq.
§. 1. hic. Non autem valet talis societas ut unus nihil lucri
faciat et tamen aliquod sustineat damnum quia societas iniquissi-
ma est et ideo leonina dicitur, ut notatur apud Ulp. l. si non
fuerint ff. hoc tit. Finitur autem societas et relinquitur renuntiatione
societati renunciare dict. l. Quinq. §. manet autem hic. Quod
renuntiandum primo modo socijs praesentibus vel scientibus
renuntietur l. sed et socius §. 1. ff. eod. Secundo modo non intem-
pestive et fraudulenter renuntietur ut si lucrum aliquod
postea solus acquirat d. §. manet autem insuper l. actione
§. dixerunt ff. eod. Tertio modo non ante tempus soci-
etatis finitum renuntietur d. l. §. item qui isti similiter
ad liberandum a socijs se socius liberatur d. l. ,
quod verum est nisi sic inter se fuerint pacti, id non prout
d. l. cum inundat. l. actione §. morte. An vero et praeterea,
cum sic potuerunt ut illius socij mortui heredes in socie-
tatem cum defuncto succedant. Illud iure nostro omnino
est prohibitum l. nemo l. ideo ff. eod. nisi societas aliqua
inita fuerit vectigalium, illa namque et ad heredes trans-
ire potest, si id expresse fuerit actum. Ratio autem cur societas
ad heredem transire regulariter non possit, est quia cer-
ta persona in societatem assumpta censetur, spectata indu-
stria, quae ultra eam societas non debet extendi. Videmus
socij mei socius socius meus non erit per l. quod admittitur l.
socij ff. eod. Verum utrumque autem societas ad heredem non
transeat transit tamen ad eum actio haec pro socio si quid

et defuncti adhuc reliquis socijs fuerit delicti, l. l. nemo
ff. eod. l. socijs, quando et haeres unius socij ea tenetur com-
plere quae per defunctum fuerunt inchoata, l. haeres socij
Et aut solvitur societas morte naturali unius socij itaque
cum solvit mors civilis v. g. servitus, publicatio, v.
publicatione hic. Ratio est quia societas est bonorum, talis
aut mors bonis omnibus spoliat. Intelligenda vero haec sunt
de maxima et media capitis diminutione de quibus lib.
1. dictum est. Et hinc quoque illegi et bonorum cessione unius
socij, societatem dirimi, quod ad reliquos [illegible] item
si quis hic. Quid sit aut bonorum cessio quomodoque
fiat et quibus eius effectus dictum est. In fine huius tit. docet
Imp. quid debeant praestare socij in rebus societatis,
dolum scilicet et culpam levem scilicet [illegible], non levissimam
sufficit n. modo socius ita diligens sit in rebus soci-
etatis atque propriis suis et in propriis non admodum sit
diligens [illegible] ubi et ibi additur. Quod si uterque
socius pari negligentia commiserit tum ea utrinque
compensatur ut alter alteri eo nomine non sit ~~obligatus~~ atque
l. si unus in dicto ff. de compensationibus. idem est si
utrinque dolus sit commissus per l. viro atque uxore. ff. so-
luto matrimonio.

De Mandato.

Tit. 27.

Sequitur ultima species contractuum qui consensu ineuntur quod mutuis
contrahitur mandatum dicit Imp. statim initio hic. verba

quib. mandatu[m] g[e]n[er]it[er] sunt ista, mando, rogo, volo,
ut videre e[st] l. 1. ff. hoc tit. Fit a[utem] mandatu[m] vel pure
vel in diem vel sub c[on]d[itio]ne vel per se vel p[er] nunciu[m] vel
epistolam vel q[uo]cu[m]q[ue] alio modo d. l. 1. Modo tu[m] m[an]-
darit vel rogarit, si n[on] commendaverit tu[m] alicui ne-
gotiu[m] amici, illud mandatu[m] no[n] erit l. si[c] no[n] dem[on]-
strandi §. cu[m] quidam ff. eod. Cont[ra] modos aut[em] quib.
mandatu[m] contrahit[ur] dic[it] Imp. illud mandatu[m] q[uo]d fit g[ratia]
mandatarij tm[antum] consiliu[m] potius e[st] q[uam] mandatu[m] atq[ue] ideo
nulla[m] inde obligatione[m] nasci. §. tua g[rati]a hoc. consiliu[m] n[ame]
no[n] fraudulentu[m] nulla e[st] obligatio d. tot. tit. l. consilij ff.
de R. I. nisi in spe[cie] mandarit, et de certa aliqua p[er]so-
na v. g. ut Titio pecuniam tuam in usura[s] collo-
ces. hoc n[am] casu mandans plane tenet[ur] si aliat[er] Titio
pecunia no[n] fuisset collocaturus d. §. tua g[rati]a infra.
Quod vero e[st] in g[e]n[er]alib. in delictis n[am] quid ex mandato
vel consilio dari vero tenet[ur] hinc mandatarius deliti
aliat[er] et com[m]issurus fuisset sive no[n] ut dicet[ur] titulo
4° lib. primi quarti. Hinc dicit Imp. mandatu[m] quod
contra bonos mores e[st] no[n] obligare §. illud q[uo]q[ue] hic
ubi ex[em]p[lu]m ponit exemplu[m]. Ro[ati]o e[st] quia haec turpia sunt
et q[uae] re[pu]gnant iure impossibilia. Nulla a[utem] com[m]isit
fit e[st] obligatio l. impossibiliu[m] ff. de R. I. q[uo]d vero
e[st] et iuramentu[m] mandato fuerit adhibitu[m] non n[am] ob-
ligatoriu[m] e[st] contra bonos mores iuramentu[m], c. no[n] est
obligatoriu[m] d. R. I. in 6. et hinc mandatarius si
ex illo turpi facto punitus sit, nihil eo no[m]i[n]e c[on]seq[ui]tur
a mandante d. §. illud in fine ivncta l. si mandavero §. qui vero ff. hoc tit. Sibi n[am] imputet q[uo]d fecerit

rit nō alteri qui mandavit argu[men]to l. damni iff. quod
quis sua §. de R. J. Item nec mandatario nō tenetur
actio hoc casu contra mandantē dat[ur] tn̄ illi actio q[uod] le-
sus ex tali mandato argu[men]to l. damni 13. §. si mandato
ff. de damno infecto §. 15 q[uod] cognit[um] hoc dicit Imp.
mandatarium nō debere excedere fines mandati ut si
pluris rem emat aut minoris vendat quā fuerit man-
datū vel deteriori statu erat mandantis. Quod si in-
de facto mandatarius id fecerit de eo quod ultra quā
mandatū ē mandans illi nō tenet[ur] ibid. imo rem mi-
noris venditam mandans non potest vindicare l. dilige-
ter §. item si ff. eod. Si vero aut quo deteriori statu erat man-
dantis sin. fuerit fuerint melior tunc nō censetur
aliquid eē p[rae]ter mandatū sed qua mandatū illud
progressum ē ad impletū vt v.g. si rem maioris vendide-
rit vel minoris emerit. d. §. 15 vers. Nisi verisimi-
le in incerto aliquorum eventu, ut fit in militia, in
hoc n. tenet[ur] mandatarius mandati etsi plenius man-
datū adimpleverit et optime successerit l. 3. §. in bel-
lo ff. de re militari. Cui eventus incertus fuit q[uod]
ut alicuius et mandans teneat[ur] de ijs q[uae] mandata-
rius p[rae]ter mandatū fecit. Secus si minimè cu-
m dolo ut vulneratus fuerit mandatū c. fin. de
homicidio in 6. Quo mandatū finiat[ur] dicit Imp. §. recte
quoque hic. Primo renuntiatione mandatarij re integra
libet. quod et obtinet in revocatione mandantis §. l.
rectè ff. de procuratoribus l. et quia ff. de iurisdict.
Quando a. dicat[ur] res integra colligere ē ex §. pen.
hic. Secundo finit[ur] mandatum morte vel mandantis

uel mandatarij similiter re integra. Si tu mandatarius
mortem mandantis probabiliter ignorauerit de postea
gestis hbt nihilominus haeredes mandantis obliga
tos d. §. recte qm ubi et aliud simile exemplum circa
ignorantiam adfert. In quib. u° haec reg. locu no
habeat uidere ē apud Doct. hic. Circa §um f. hic atten
illud ē q dr mandatū debere esse gratuitū id est nullam
debere gstitui nullo mercedem uel certam uel incerta
Si n. certa fuerit gstituta erit locatio d. §. f.
si incerta erit gtractus innominatus initio sup. de
locatione, dixi mercedē tamē n. in mandato uo
nire pt honorariu l. si remunerandj initio ff. mandati

De Obligationibus quae ex quasi Contractu nascuntur.

Tit. 28.

Absolutis ijs hactenus obligationib. quae ex gtrib. nascunt,
ex utrinsq. hs gsensu ipsa partione et facto ne
nit nunc Imp. ad eas quae nascunt ex quasi gtractu
tacita hs utrinsq. uoluntate et facto alterius tm.
Et hinc dicunt quasi gtr. quia nimiru no sunt
ueri gtr. sed presumpti tm, ponit aut quasi gtra
ctus hoc tit. sex species. Prima est negotiorum
gestio de qua §. 1. hic. ubi dr duplex nasci ex ea
actio directa dat de eo gtra eum q gessit, siq
sit inutiliter ad damnū et interesse refundendu:
si u° utiliter gesserit ad reddendum rationem, gtraria actio
dat ipsi negotioru gestori ad refundandos sumptus

quos fecit dicto modo sumptus illi nõ sint facti, ne ali-
qua singulari affectione, ut si mater aliquid impenderit
in filiũ, talia n. nõ repetuntur l. 1. l. alimenta l. dispen-
no C. de negotijs gestis, nisi tales sint protestati
animo repetendi sumptus illos fecerint l. ne Sciris ff.
eod. tenetur aut negotiorũ gestor ad exactissimam dili-
gentiã si alius sit qui complectisset d. § 1. at excusa-
tur si nullus alius diligentius esset gesturus l. tutor C. eod.
de dolo tñ si negotiũ fuerit desertũ l. ait praetor §.
interdũ ff. eod. de casu fortuito nunquã nisi quid
ero novũ et insolitũ gerat ut culpa casui praecedat
ut ita fuerint facti l. si negotia l. sive hereditaria
ff. et C. negotiũ. alios similes casus videre apud
Schr. hic. Secunda Species est tutela ex qua et
obligationẽ ex quasi contractu nasci et similiter
duplicẽ actionẽ dixi §. tutores hic et quae ex
ijs quae dicta sunt sup. lib. 1. Tertia Species
est rerũ singularium eõe sine societate de qua §.
item si inter hic dũ sine societate, quia socie-
tas nova nihil contractũ ut d. sup. tit de societate
oritur aut ex hac eorũ obligatio si quid eorum
plus impenderit ut plus perceperit ex re eorum. ibid.
Quarta spẽs est rei universalis eõe u. g. haeredis de
qua §. item inter hic ex eo quia haereditas coheredu-
nt aut assumpta, ut expensas alteri coheredi
refundendas de qua ut et superiori spẽ latius dictum
j. tit de actionib.

Quinta spes est hereditis aditio ex qua heres obligatur ad solvendum legata, quia sed debita de facto heres tenetur ex nouo iure quam tenebatur ipse defunctus toto lib. Co. de hereditarijs actionib. et tit. vel actione ab herede. Sexta et ulta Species est indebiti solutio ex hoc n. obligatur is q indebitum accepit tacite ad illud restituendum quasi ex ipse ea mutuo accepisset §. item is hic. Disputant Lib. vero indebitum hic inter quasi contractus recenseatur cum supra enumeratum fuerit, inter contractus ueros tit. quib. modis re contrahitur obligatio! Dicunt alij relatum ibi esse inter obligationes que contrahuntur non tn inde sequi q indebitum uerus sit contractus Sed his obstat diuisio obligationum ex contractu quo ad primam statim speciem est obligationum q re contrahit alij q melius dicunt diuerso respectu indebitum ibi et hic recenseri, respectu accipientis q uere ex effectu obligatur non aliter ac si ex ipse mutuo accepisset, recte solutum esse quasi ex contractu, potius quia soluens liberare se potius uoluit quam alium sibi obligare ut clare sonant dict. Imp. T. §. item is. in f. quo casib. et indebitum solutum tn non repetatur, clare uidere est in §. f. hic et apud Lib. ibid.

Per quas personas nobis obli- gatio acquiratur.

Tit. 29.

Differt hic tit. a tit. lib. 2. per quas personas cuiq

acquiritur quod ibi actum sit de acquisitione dominii et possessio-
nis: hic vero agitur de acquisitione obligationibus ut ex ipsa inscri-
ptione patet. quae licet diversa sint multum tamen unum ad alterius
disputationem conducit in pluribus n. casibus per quos et
ex quibus casibus acquiritur dominium et possessio per eosdem
quoque et ex iisdem casibus acquiritur obligatio ut videre est toto
hoc tit. Significatur id quod in rit. d. lib. tit. unus casus
bene notandus est quo diversum obtinet procuratoribus
et quoniam alias homo a nobis bona fide non possessio
per hos n. h. acquiratur nobis dominium ut d. sup. d. tit. lib. 2.
non tamen per eosdem similiter acquiritur obligatio l. 1. C. per
quas personas nobis acquiritur immediate l. possessio quoque in fine
ff. de acquirenda et amittenda possessione excepto mu-
tuo quod ut facultas per procuratorem obligat tamen eum qui
mutuo accepit ipsi domino cujus tunc pecunia est data mutuo
l. 2. C. d. tit. quod quod mihi aliquid consulitur ipsi credi-
tori si nulla alii quaerata sit per procuratorem obligatio et
gesta rei nec actio. L. procuratorem debere creditori
cedere actionem suam et tunc vero creditor aget de bene
possessio in fine et d. l. 2. quod si ad manum non sit procu-
rator ut cedat vel nihil creditor adversus ipsum cre-
ditorem agere tunc illi ex aequitate iura quaeserunt actio-
nem utilem qua contra debitorem agat l. mutua in f. inde
l. sequenti ff. de procuratoribus et l. Julianus § si pro-
curator ff. de administr.

Quibus modis tollatur Obligatio.

Titulus Ultimus. lib. 3.

Modos tollendæ obligationis tradit hoc tit. Imp. qua-
tuor, non quod sint plures, sed quod hi sint potiores quib. ipso
iure obligatio tollatur, reliquis vero tollitur tamen obliga-
tio ope exceptionis, quod ex seqq. melius illucescat.

Primus modus est, solutio rei debitæ eiusdem vel speciei
vel quasi facta creditori a quocunque et ignorante
et invito debitore mitius hic, ut in quo casu invito
debitore debitum solvitur, ab eo creditor solvens nihil
repetat l. Titia C. de negotiis gestis potuit autem
invito beneficium dari in consequentiam, praeterea non solum
prodesse voluit creditori non debitori, et sic nihil ob-
stat lex invito ff. de R. J.

Secundus modus est, acceptatio de qua Imp. §. 1. hic ubi
clare docet exemplum quid sit et quomodo fiat accepta-
tio in fine d. §. docet quia acceptatione quoque verbis fit non
verborum obligatio tolli potest repertam esse stipulationem Aqui-
lianam qua omnia quae debita prius in stipulatione dedu-
cta postea acceptatione tollenda, cuius rei pulcherrimum
exemplum est.

Tertius modus est novatio de qua §. praeterea hic est autem
permutatio prioris debiti in aliam obligationem interve-
niente stipulatione transfusio l. 1. ff. de novationib.
fit aut ex duobus modis, primus est ut circa eandem perso-
nam obligatio mutetur et haec species proprie dicitur
novatio, de qua in f. d. §. praeterea hic, et cum
obligatio transferatur in aliam personam, quae species proprie
dicitur delegatio, de qua initio d. §. praeterea novatio
non tollit obligationem priorem nisi hoc expressum sit
in posteriori, docet Imp. §. porro hic iuncta l. f. Cod. tit.

Quartus modus est consensus utriusque contrahentium quo obligatio
tollitur et quando docet clare Imp. §. f. hic.

Finis 3. Libri.

Institutionum